وجه تغییر فقرات سه‌گانه خطبه، به فقرات چهارگانه

> **«قد ضلّت العقول في أمواج تيار إدراكه ، وتحيرت الأوهام عن إحاطة ذكر أزليته وحصرت الأفهام عن استشعار وصف قدرته، وغرقت الأذهان في لجج أفلاك ملكوته»[1].**

چهار جمله است. تا به حال، همه‌ی جمله‌ات سه تا سه تا بود. این جا چهارتا شد. نمی‌دانم وجهی به ذهن شریف شما می‌آید یا خیر؟؛ چطور شد تا به حال امیرالمومنین علیه السلام جمله‌ها را سه تا سه تا، با مفاهیم سه‌گانه، ردیف می‌فرمودند، اما این‌جا چهار تا شد؟ من کمی فکر کردم به چیز روشنی نرسیدم. در کلمات و فرمایشات معصومین علیهم السلام اسراری هست که اگر بپرسید، می بینید به زیبایی، همه‌ی نکاتش را بیان می کنند. اما وقت سخن، بیان نمی‌کنند که من دارم این ها را به کار می‌برم. شنونده خودش باید در اعمال ظرافت‌کاری‌ها عاقل باشد. نه مثل منی که محضر خطبه‌ی امیرالمومنین علیه السلام مستمع باشم؛ لذا ظرافت‌کاری‌ها، برای ذهن من مخفی است. اگر در ذهن شما هست یا میان راه، به ذهنتان رسید، بفرمایید.

در ذهن بنده، فقط یک وجه آمد؛ از اول خطبه تا حال امام علیه السلام، محور جمله را، خود خدای متعال قرار می‌دادند و توصیف می‌کردند. از این‌جا دیگر محور را خود خدای متعال و توصیف او قرار ندادند. سرانگشت خود مخلوقی آمدند که می‌خواهد به خدا پی ببرد. این‌جا است که راه را تغییر دادند. می‌خواهد بفرماید: الان فصل دیگری است و با قبلی فرق دارد. آن‌جایی که خدای متعال محور کلام من بود و توصیف من به او بازگشت می‌کرد، سه تا سه تا بود. از این‌جا، چون مطلب تغییر کرده است، آن شمارههایی که با هم ردیف می‌شد، شده چهار تا، تا صبغه‌ی قبلی را نداشته باشد.

حال نکته‌ی جالب این است: همین چهار کلمه‌ای که حضرت علیه السلام در این چهار جمله می‌گویند: عقول، اوهام، افهام، اذهان؛ همین چهار مورد را حضرت علیه السلام در چند جلسه قبل فرمودند. عبارت قبلی این بود: «ممتنع عن الأوهام أن تكتنهه ، وعن الأفهام أن تستغرقه و عن الأذهان أن تمثله ، قد يئست من استنباط الإحاطة به طوامح العقول»[2]. اگر یادتان باشد از این چهار مورد و تفاوت شان، صحبت کردیم. خُب، حضرت علیه السلام، همین الفاظ را فرموده بودند، اما این‌جا، دوباره همان ها را تکرار می‌کنند! «اوهام، عقول، اذهان و افهام»، درست تکرار می‌شود. در این‌جا، چهار جمله بود، آن‌جا، سه تا سه تا بود. خُب، تفاوتش چیست؟ جمله‌ها را نگاه کنید. درست است که در آن‌جا اسم ذهن را آورده است، ولی محور توصیف خدای متعال بود. فرمودند: «ممتنع عن الأوهام»؛ «ممتنع» وصف خدای متعال است. خداوند متعال را توصیف می‌کنند؛ خدای متعال است که «ممتنع عن الاوهام أن تكتنهه، ممتنع عن الأفهام أن تستغرقه و ممتنع عن الأذهان أن تمثله». البته فقره‌ی «قد يئست من استنباط الإحاطة به طوامح العقول»، آن حالت توصیف را نداشت؛ توصیف مستقیم نداشت. لذا این عرض من نسبت به این جمله، دچار سوال می‌شود. این وجهی بود که تنها در ذهن قاصر بنده‌ی طلبه آمده بود.

شاگرد: بعد دو تایی هم دارد؟

استاد: بله؛ قبلا دوتایی نبود.

شاگرد: اول سه‌تایی، بعد چهارتایی و بعد سه‌تایی و بعد دوتایی؟

استاد: بله؛ بعدا می آید. فعلا، مجالش باز است. روی آن فکر کنید. اگر وجهی به ذهنتان آمد که مناسب کلمات نورانی امام علیه السلام باشد، حتماً به ما بفرمایید.

شاگرد۲: عدد سه، فرد است؛ چون خداوند فرد است، عدد سه هم فرد است.

استاد: یعنی عدد فرد. فردی که در خطبه و روایات به کار می رود، به معنای واحد است، فرد یعنی تک. سه، تک نیست. فرد به این معنا است که یک جفتی در آن هست، آخر کار یکی است. فرد اصطلاح حساب این است.

شاگرد: کلمه‌ی «وتر».

استاد: بله؛ مکرر از آن روایت بحث شد. حضرت علیه السلام فرمودند: « إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ الْوَتْرَ فَرْضاً يُحِبُّ الْوَتْرَ»[3]. «وتر» یعنی فرد. «شفع و فرد» به معنای زوج و فرد است. اما «فرد» در این اصطلاحات به معنای تک و منفرد است.

شاگرد: این احتمال را که در نکردید؟

استاد: خیر؛ نسبت به کلمه‌ی فرد عرض کردم. ایشان فرد گفتند، گفتند: تعبیری به «وتر» می‌کنیم؛ «اوتر». در روایات و فقه زیاد داریم. مثلا وقتی می‌خواهید سرمه بکشید، در روایاتش دارد: «اوتر»؛ میل سرمه را وتر وتر بکشید؛ یا یکی، یا سه تا، یا پنج تا، یا هفت تا. زوج نباشد. مثل خرما خوردن.

شاگرد: تسبیحات نماز هم همینطور است.

استاد: بله؛ یا افضل است یا عزیمت است. ظاهرا افضل باشد که در تسبیحات دو تا سبحان اللّه نخوانید. بلکه یا یکی، یا سه تا، یا پنج تا، یا هفت تا.

شاگرد۲: آن دویی هم که آمده است، اوصاف مخلوق است.

شاگرد: ... .

استاد: می‌فرمایند چه بسا بگوییم اینجا هم به جای چهارتا، دو تا دو تا است؛ عقول و اوهام، افهام و اذهان. اینها وجوهی است، روی آن تامل کنید اگر سر رسید حتما بگویید.

---

[1]. شیخ صدوق، التّوحید، ج۱، ص ۷۱.

[2]. همان، ص ۷۰.

[3]. ثقفی، الغارات، ج ۱، ص ۱۸۳.

[4]. الفجر، آیه‌ی ۳.

بازبینی #2
ایجاد شده 20 سپتامبر 2024 11:53:05 توسط ... .
به روزرسانی شده 12 فوریه 2025 15:47:25 توسط ... .